

ЖЮЛ ПАСКИН – ОТ ВИДИН И ЗЕМУН ДО ПРИНЦА НА МОНПАРНАС

КАТЯ ЦВЕТКОВА

Институт по математика и информатика, Българска академия на науките

Абстракт: В съдбата на художника Жюл Паскин българската и сръбската националност се пресичат, за да се стигне до Принца на Монпарнас и голямото наследство от картини, акварели, пастели, рисунки, карикатури, както и до нови артистични идеи и техники. В тази статия ние представяме картината на Жюл Паскин – *Лунна светлина (Clair de Lune, 1929, частна колекция, Лондон)* и начина на художника да впечатлява зрителите, включително и астрономи, за които небесните тела и тяхното излъчване, са предмет на изучаване.

Ключови думи: Жюл Паскин, астрономия и изкуство

1. ВЪВЕДЕНИЕ

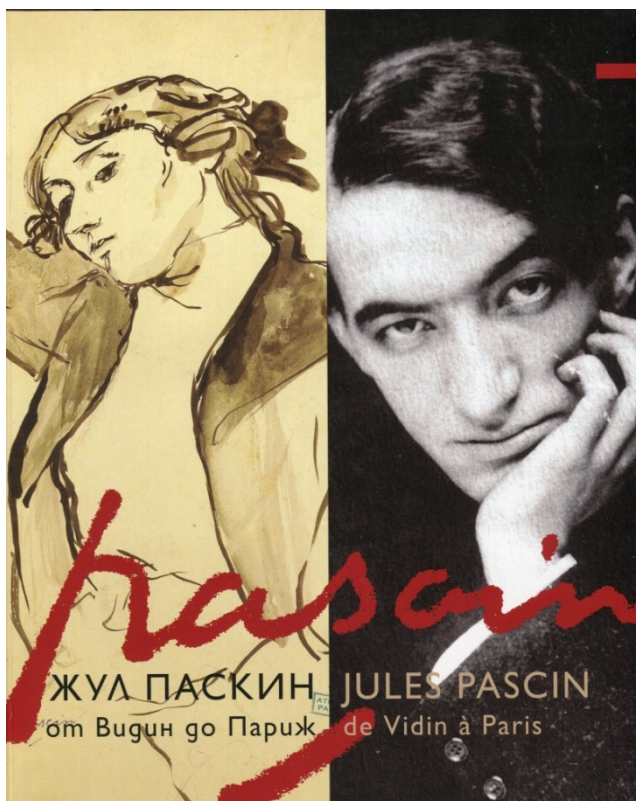
Една от причините за написването на тази статия стана изложбата *Жул Паскин – от Видин до Париж*, показана в периода септември 2013 г. – април 2014 г. последователно в София, Варна, Бургас, Пловдив и Стара Загора с включени 118 произведения – рисунки, акварели, маслени картини, карикатури и илюстрации от галерии и частни колекции в Париж, Люксембург, Осло, Лондон и Тел Авив. Представени бяха както карикатури от немското сатирично списание *Симплицисимус* от 1905 г., така и застъпените от Паскин основни жанрове като голо тяло, портрет, композиции по библейски и митологични теми, еротични рисунки, илюстрации и пейзажи от първия му парижки период до 1914 г., от американския период 1914–1920 г. и от втория парижки период 1921–1930 г. (виж Каталог на изложбата *Жул Паскин – от Видин до Париж*, Двуетично издание на български и френски език, Сиела, София, 2014).

Решението да се представи художника Жул Паскин на конференцията *Астрономията сред сърбите* дойде с намерението да се провери твърдението на художника Жорж Папазов (“Pascin...! Pascin...! C'est moi”, Georges Papazoff, Éd. Pierre Cailler, Geneva, 1959), че Паскин е свързан с космоса чрез работите си. Друга причина е интересният факт, че в съдбата

му българската и сръбската националност се пресичат. Роден в България с името Юлиус Мордекай Пинкас в семейството на евреи от майка, израснала в Сърбия, работил като художник главно във Франция и наричан виден представител на Парижката школа, но с американско гражданство и включен във втората изложба на Музея за модерно изкуство в Ню Йорк „Картини от 19 съвременни американски художници“ (*Paintings by 19 Living Americans*) през 1929 г., за Паскин е много трудно да се каже какъв е по националност. Балканското в кръвта му, обаче остава завинаги, въпреки че той освен във Видин, живее и в Букурещ, Виена, Будапеща, Берлин, Мюнхен, Париж, Ню Йорк, Ню Орлианс във Флорида, Чарлстън в Южна Каролина, посещава още редица европейски градове, както и Тунис, Алжир, Куба, Италия, Португалия. Живеейки във Франция, американският гражданин Жюл Паскин поддържа връзки с Германия, с американци, българи, араби, руснаци. Но въпреки космополитните си връзки името на любимата му – Люси Видил, му напомня за родния Видин, както твърди един от най-добрите познавачи на Паскин и собственик на галерия - Абел Рамбер. В рисунките и платната му като че ли прозират уличките на Видин от спомените на момчето Юлиус Пинкас – например в *Селска сцена* (*Scène de village*, неизвестна дата, частна колекция). Жюл Паскин прави планове да се върне на Балканите - в писмо до Е. Г. Халпърт от април 1930 г. (виж М. Василева, 2005, Жул Паскин и общите художествени процеси от началото на 20-ти век, <http://julespascin.blogspot.com/>) той пише: „Аз ще замина от Париж в края на май и дори по-рано. За Щатите или междувременно (ако реша да посетя Щатите само през август) на пътешествие до Балканите...”. Може би пак носталгията и равносметката на собствения му живот, противоречието между свързаността със семейството в ранното му детство и живота му след това, привързаността към майка му и неразбирането от страна на баща му (Паскин се връща за погребението на майка си в Букурещ през 1908 г., но не идва за погребението на баща си през 1909 г.) са в основата на цикъла рисунки и платна, посветени на Блудния син и рисувани в периода 1917 - 1929 г. Още в първото платно от този цикъл – *Кубинска гостоприемност/Завръщането на блудния син* (*Cuban Hospitality/Return of the Prodigal Son*, 1915, Фондация Барнс), Паскин не следва библейската притча. В следващите рисунки и платна той по-скоро използва темата, за да сподели своите младежки спомени, да се отъждестви с онова момче с къси панталони и с тояжка и шапка в ръка, което наднича в картината *Блудния син* (*Prodigal son*, 1921).

Жюл Паскин е един от малкото художници, които преживе вижда славата и богатството от добре заплатения си труд. Той печели лесно пари, но и щедро ги харчи за пътувания, по кафенета и ресторанти с шумни приятели - художници, писатели, модели, проститутки. Паскин е винаги елегантно облечен - според многочислените фотографии и описанието на Иля Еренбург от 1928 г. – в тъмносин костюм, черни лачени обувки и винаги с вече станалото старомодно бомбе. Затова и го наричали Принца на

Монпарнас. Но даже от снимките му се вижда, че бидейки в центъра на компания, той изглежда някак си вгълбен, съсредоточен, самотен или зает с рисуване. Даже когато е пиян не престава да бъде един мил човек по думите на неговите приятели. Този принц на Монпарнас общува и рисува всякакви хора – модели, проститутки, хора от улицата, контрабандисти, деца. Въпреки че има и пейзажи - например *Пристанище в Чарлстън (Port in Charleston, 1919, частна колекция, Люксембург)*; семейни портрети - например *Кубинско семейство на трапезата (Famille cubaine a table, 1907, частна колекция)*; фигурални композиции – например *Моряците (Les Marins)* или *Художникът на града (Artist of the city, 1919, туш, акварел, хартия, частна колекция Люксембург)*; мъжки портрети – *Алфред Флехтхайм облечен като тореадор (Alfred Flechtheim habillé en toréador, 1927, Национален музей на модерното изкуство, Париж)* и натюрморти – *Натюрморт с плод (Nature morte aux fruits, 1916, частна колекция)*, главният субект на творчеството на Паскин е жената – нарисувана понякога с реализъм, понякога в еротична сцена или като гротеска, но винаги излъчваща красота.

Фигура 1: Заглавна страница на каталога на изложбата в София “Жул Паскин – от Видин до Париж”.

Наричат Паскин модернист, експресионист, представител на Парижката школа (заедно с Кислинг, Шагал, Сотин, Кремен, Модилиани), повлиян от художествените течения сецесион и кубизъм, някои от картините му напомнят и импресионистите. Паскин живее в една богата епоха на разцвет на тези течения и несъмнено е повлиян от тях. Но трудно може да се вмести в рамките на дадено художествено течение – въпреки своите търсения и опити с масло, акварел, пастел, молив, туш, креда, офорт, суха игла, гравирание, литография и др., стилът му на рисуване е уникален – тънка деликатна линия, която очертава контура на фигурите, меки форми и тонове, предпочитан неутрален фон.

2. ПОГЛЕД КЪМ ЛИЧНИЯ ЖИВОТ НА ХУДОЖНИКА

Въпреки че много често идентичността между твореца и човека не е очевидна, личният му живот винаги предизвиква внимание, търсейки отговор на въпросите Защо точно тези теми или Защо точно този начин на претворяване. Отговорът за творческата индивидуалност се търси в биографичните данни, в полученото възпитание, в характера на човека-творец – възприятие, чувствителност, вкус. Сам Паскин не е оставил нищо написано за себе си - според Иля Еренбург (Хора, години, живот. Книга 1-6, Народна култура, 1966-1968), той е казвал, че предпочита да рисува вместо да пише.

Много от данните в биографията на Паскин, които на пръв поглед изглеждат лесни за уточняване, са различни. Очевидно е, че някои от допуснатите грешки се повтарят при взаимстването на данни без проверяване от различните биографи. Така например, дали Жул Паскин е бил седмото дете от осемте (или от десетте, някъде се среща и единадесет) деца в семейството? Знае се, че Паскин се връща в Букурещ за погребението на майка си, но датата на смъртта ѝ варира от 1908 г. до 1913 г., въпреки че според документ от архива на община Видин двамата най-големи братя на Паскин – Самуел и Йозеф, се връщат във Видин след смъртта на родителите им и даряват имоти на общината, а датата на смъртта на Самуел Пинкас е известна – 1912 г. Много от написаните мемоари за Паскин се оспорват от най-близкия му кръг от хора. Става въпрос както за междуличностни отношения, така и за събития (виж например книгата „Паскин” на Богомил Райнов, изд. Христо Г. Данов, Пловдив, 1986). Може да се прочете в литературата за Паскин, че той е бил близък приятел с Амадео Модилиани. Но Модилиани – скулптор и художник има малко картини до 1912 г., когато се отказва от скулптурата и започва да рисува интензивно, прави своята първа изложба през 1917 г. и умира в началото на 1920 г., когато Паскин е в Америка. Може би затова Иля Еренбург пише: „...Би било добре, ако се бяха срещнали с Моди; те биха се разбрали. Но по това време Паскин е далеч – във Виена, Мюнхен и Ню Йорк.”

В Държавния архив във Видин, съхраняващ и документи за видинската еврейска община от края на XIX в., се пази свидетелството, издадено от Видинското израилско синагогално настоятелство за раждането на Юлиус Мордекай Пинкас на 31 март 1885 г. в семейството на сефарадски евреи, където основният език е ладино – староиспанския, говорен от сефарадските евреи. Баща му - Мордекай (Маркус или Марко) Пинкас е търговец на зърно. Майка му - Софи Русо, е родена в Триест, но отраснала в Земун (Сърбия), където среща и се омъжва за Маркус Пинкас. В Земун се раждат първите 5 деца в семейството, включвайки Ребека Пинкас, родена през 1880 г. В 1881 г. съгласно намерен документ в архива на Градското общинско управление за участието на Маркус Пинкас в обществения живот на Видин, семейството се е преместило във Видин. Според документални материали от фондовете на Видинската еврейска община, Израилското училище и Градския народен съвет, които съдържат информация за семейството, Юлиус Пинкас учи в еврейското училище в града, а през 1892 г. семейството се премества в Русе, а оттам в Букурещ, където Юлиус живее до 1896 г. После постъпва в пансион във Виена и учи там до 1901 г. След кратък престой в Букурещ при семейството си той отново е във Виена, в частното училище по рисуване Колмаркт – започва периодът на странстване и уроци по рисуване. Рисувал е на всяко късче хартия. Късал и хвърлял, а после пак е започвал да рисува, да къса и хвърля. След Виена е в Мюнхен през 1903 г. в училището по рисуване на Мориц Хейман, после в Берлин. В този период започва да изпраща рисунки за *Симплицисимус (Simplicissimus)*, което той прави до 1913 г., списанието обаче продължава да публикува негови стари неиздавани рисунки, но и някои нови карикатури до 1929 г. Тук той развива бързата и смела линия на рисунките си, която може да предаде душевност и внуши настроение - рисунката става негово основно изразно средство – негов език – лиричен, или ироничен, духовит или проникателен, комичен или понякога стигащ до гротескното, отразяващ времето и хората с техните нрави. През 1906 г. във вестник "Българан" се появяват три негови карикатури от "Симплицисимус" под псевдонима Паскин Русчук. Еротиката става важна тема в периода между края на 19-ти и началото на 20-ти век, когато Фройд развива психоанализата. Художниците Густав Климт, Егон Шиле, Пабло Пикасо реагират веднага с еротични рисунки. Същото прави и Паскин - еротиката не е неприлична тема за него, а само част от човешката психика. Очевидно, че неспокойният дух на вече известния художник – импулсивен понякога, но винаги търсещ, надраснал каквито и да са национални рамки и станал космополит, го довежда в Париж през 1905 г. Съществуват негови снимки в любимото му кафе Café du Dôme в Монпарнас, което е място за срещи на други художници и хора на изкуството – наричани "Домистите". Паскин на снимките е в компания на приятели, но или рисува или е вгълбен в себе си. В Париж, в този период Юлиус Мордекай Пинкас (Julius Mordechai Pincas) става Жюл Паскин и започва да подписва картините си с името PASCIN (анаграма от собственото му име PINCAS). Изработва свой

уникален стил, въпреки че се влияе от модните тенденции. Следва самостоятелна изложба в Берлин – в галерията на Паул Касирер, последвана от участие в други изложби в Париж, Берлин, Кьолн, Ню Йорк, от този период са и илюстрациите по сатиричната новела на Хайнрих Хайне „Мемоарите на господин фон Шнабелевски“. В Европа бушува Първата световна война. Паскин заминава за Америка – живее в Ню Йорк, пътува из Тексас, Луизиана, Флорида, Южна Каролина, посещава Куба. Стилът на американските му рисунки и картини комбинира елементи от експресионизма и кубизма, но остава винаги индивидуален. Информация за пътуванията му из южните американски щати и Куба можем да намерим в писмата му, въпреки че често той заминава без да уведоми никого. Рисунките му в скицниците са подредени не по хронология, малко от тях са датирани или обозначени по местоположение. И въпреки че рисунките и акварелите му в американския период са датирани много оскъдно, ясно може да се различи как се променя стилът му на рисуване – накъсана груба линия с ярки цветове при оскъдната светлина през първите години от американския му престой, а когато Паскин започва да рисува на открито, главно пейзажи с хора, плажове, кораби, села и всичко е залято от светлина, и линията му става мека и цветовете пастелни. Техниката през този втори период на американския му престой е главно акварел, защото акварелите са лесни за пренасяне. Рисунката е бърза и цели главно автентичност. Използва различни хартии, които подчертават фона на рисунките с нюансите на бялото си. Известно е, че Паскин повлиява на стила на много американски художници. Оженва се за Ермин Давид през 1918 г. Получава американско гражданство през 1920 г., но през октомври 1920 г. се връща в Париж. Среща отново моделът Люси Видил, която вече е омъжена за норвежския художник Пер Крог и има син от него. Паскин е влюбен и отчаяно преследва Люси, която отговаря на любовта му, но не напуска семейството си. Започва трагичната страница от живота му – той се лута между Люси и Ермин Давид, между работата си и безкрайните бохемски празненства. Животът му в този период (една нощ от 1923 г.) е описан от Е. Хемингуей в мемоарната книга *Безкраен празник (1960, A Moveable Feast)* в главата *С Паскин в Кафе дю Дом*. Следват пътувания за които няма много информация в кореспонденцията му - в Италия, Африка, Алжир, Тунис, Египет, изложби в Париж, Дюселдорф, отново пътувания в Ню Йорк, Испания и Португалия. Това е периодът когато Паскин разработва нова техника, използвайки масло, разрежено в бензин. Тонове са седефени и ефирни – това е неговият перлен период. Пак в този период той разработва трансферната техника - специална чертежна техника, при която рисунката се прави при пълна свобода на ръката, без да бъде контролирана от око, т.е. сляпа контурна рисунка, направена с писалка без мастило върху два листа хартия с лист индиго между тях и с очи, приковани върху модела. Идва 2 юни 1930 г., когато Люси Крог разбива вратата на ателието му - в Монмартър – булевард Клиши № 36 и го намира мъртъв. Погребението му се превръща в преклонение на

цял Париж. Дали депресията, в която изпада заради несполучливата изложба същата година в Ню Йорк, здравословните проблеми и недоволството от себе си или задушавачата го любов му към Люси са причина за самоубийството му? Кореспонденцията му с Е. Г. Халпърт от март 1929 г. донякъде съдържа отговори. Паскин пише: "...новогодишната нощ продължи до края на януари и след това дойде Карнавалът и моят дроб се разпадна на парчета. Така че сега ям само нудели, зеленцуци, сготвени само с вода, готвени плодове и много вода. Наистина нямам нищо против. Живея в напълно нова кожа. Ставам толкова хубав, стеснителен, чист и целомъдрен, че започвам да се харесвам". През април 1930 г. той пише отново до Е. Г. Халпърт: „...Хванах заушка. ... трябва да стоя под карантина три седмици, в една стая, без посещения. Не виждам никого освен сестрата и Люси, която ме храни...”.

Преживе излизат 2 монографии за Паскин - "Жул Паскин" от Жорж Шаренсол ("Jules Pascin", Georges Charensol, Éd. le Triangle, Paris, 1928) и „Паскин” от Иван Гол ("Pascin", Yvan Goll, Ed. G. Crès et Cie, Paris, 1929). След смъртта му до наши дни са публикувани още 11 монографии – „Паскин” на Луи Сеоани ("Pascin", Luis Seoane, Ed. Poseidon, Buenos Aires, 1944), "Паскин" от Хорас Бродски ("Pascin", Horace Brodsky, Nicholson and Watson, London, 1946), "Паскин" на Андре Варнод ("Pascin", André Warnod, Monte-Carlo, Ed. Andre Sauret, 1954), Жорж Папазов "Паскин!... Паскин!... Аз съм!..." ("Pascin...! Pascin...! C'est moi", Georges Papazoff, Éd. Pierre Cailler, Geneva, 1959), "Паскин 1885-1930" от Алфред Уернър („Jules Pascin 1885-1930", Alfred Werner, Hamburg Rütten & Loening, 1963), от Гастон Дийл ("Pascin", Gaston Diehl, Südwest-Verl. 1960), биографичният роман за него "Сбогом, Люси – романът на Паскин" от Андре Бей (Adieu Lucy - Le roman de Pascin, André Bay, Publisher Albin Michel, 1984), „Паскин” на Богомил Райнов, изд. Христо Г. Данов, Пловдив, 1986, “Паскин и мъките” на Стефан Леви-Кюнтц ("Pascin et le tourment", Stéphan Lévy-Kuentz, La Différence, Paris, 2001), „Жюл Паскин” на Александър Дюпои ("Jules Pascin", Alexandre Dupouy, Parkstone Press, New York, 2004), „Паскин” на Жоан Сфа („Pascin", Joann Sfar, uncivilized books, 2014).

От многобройните изложби на картини и рисунки на Паскин след смъртта му по света - Ню Йорк, Лондон, Париж, Тел-Авив, Чикаго, Ерусалим, Бостън, Филадельфия, Бордо, Мюнхен, Женева, Ница, искаме да отбележим изложбите в България и Сърбия – през 1975 г. пътуващата изложба в чест на 90-годишнината от рождението му в София, Видин и Пловдив с издаден каталог; изложбата "Паскин 1885-1930" в Народния музей на Белград с издаден каталог, както и двете изложби по случай 110 години от рождението му "Жул Паскин и днешните му наследници – Ставри Калинов, Абрахам Пинкас и Захари Каменов" и изложба на архивни материали от Градския архив на Видин, Художествена галерия "Никола Петров", Видин през 1995 г.

За да се разбере Паскин, трябва да се видят и неговите автопортретите, защото както сам Паскин пише в писмо до Джон Куин от 1919 г. (М. Василева, 2005, Жул Паскин и общите художествени процеси от началото на 20-ти век, <http://julespascin.blogspot.com/>) “....аз смятам, че портретите трябва да се правят отвътре навън (не знам как да го кажа по-добре) и че художникът, както актьорът (макар и малко по-различно) трябва да приеме ролята на своя обект”. Автопортретите на Паскин не са живописни платна, а графични изображения, по-скоро скромни автошаржове. Съществуват и негови портрети, рисувани от Алберт Вайсгербер (1906), Емил Олрик (1910, 1911), Хорас Бродски (1917), Исак Грюневалд (1921), Рудолф Гросман (1930), Емил Ганзо (дърворезба, 1931), Жорж Папазов – 5 графики, Роналд Брукс Китадж (2005).

3. КАРТИНАТА ЛУННА СВЕТЛИНА (CLAIR DE LUNE)

Картината Лунна светлина (фр. Clair de Lune, фиг. 2) е рисувана през 1929 г. с масло и четка и туш върху хартия, сложена върху платно с размери 47.8 на 60.7 см. Картината до 2003 г. е била притежание на семейството на Люси Крог, вероятно по силата на завещанието на Паскин, според което картините, намиращи се в ателието му и в галерия Даунтаун в Ню Йорк трябва да бъдат разделени между двете жени, които той обича – Люси Крог и Ермин Давид (Lucy Krohg and Hermine David). След смъртта на сина на Люси Крог – датския художник Гай Крог, картината е предложена за продан през 2003 г. от аукционната къща Сотбис и продадена на частно лице от Лондон. През февруари 2014 г. отново чрез Сотбис картината става притежание на анонимна частна колекция.

Освен представените технически детайли за картината като медиа, размери, каталожен номер, колекция, собственик и др., е известно, че в периода април - септември 1984 г. картината (под номер 72 от изданието каталог) е била включена в голяма пътуваща изложба в Япония под надслов *Паскин. Принцът от 1001 ноци* и показана в галерия Одакуи, Токио, в Музея за модерно изкуство, Сапоро; Музея за изкуство, Нагасаки; Музея за изкуство, Ямагучи и Музея Даймару, Осака. През 1984, 1987, 1990 и 1991 г. излизат последователно 4-те тома на *Паскин. Пълен каталог* на Ив Ерма, Гай Крог, Клаус Перлс и Абел Рамбер (*Pascin. Catalogue raisonné*, Yves Hermin, Guy Krohg, Klaus Perls et Abel Rambert). Картината е включена във втория том от 1987 г. под номер 1135 и илюстрирана на страница 333.

Питаме се дали рисувайки *Лунна светлина* Жул Паскин не е бил вдъхновен от някое произведение на изкуството, тъй като той има картини и рисунки – илюстрации на литературни произведения? Или може би Паскин прави опит да се опише пленителната лунна светлина? Думите Лунна светлина (фр. Clair de Lune) веднага предизвикват асоциации с други такива опити в изкуството. Във Франция много популярна е старата френска народна песничка със същото заглавие. Най-известните опити в литературата принадлежат на Виктор Юго и Ги дьо Мопасан, в музиката - на

Клод Дебюси и Лудвиг ван Бетовен, в областта на живописиста искаме да цитираме работите на Анри Йожен Льо Сидане (Henri Eugène Le Sidaner), живял и творил в периода 1862-1939 г. Искаме да направим сравнение с него, не само защото той е френски художник, живял и рисувал в същия период като Паскин, но и защото могат да се изброят най-малко 15 негови картини, чието заглавие съдържа думите Лунна светлина. Картините могат да се видят в музеи и галерии в Лондон, Лийдс, Глазгоу, Ливърпул, Париж, Лион, Ню Йорк и др. Разликата освен в използваните техники и стил, веднага се забелязва още в темата - пейзажи с къщи и градини при Льо Сидане, а при Паскин - платно, заето от небето и струящата лунна светлина, която пада върху 3 голи женски фигури, като че ли взети от митологията в центъра на картината. Льо Сидане внушава и предава въздействието на лунната светлина чрез цветовете и променените форми и силуети на къщите и градините. Паскин използва прости бързи линии, подобни на шрихи, но достатъчни да изразят характера на жените – всяка от трите фигури чрез жестовите и позите има свой характер. Предизвикателството на позите на женските фигури напомня нещо митично, митологично. Мекотата на формите подчертава пищността на плътта, която въпреки гротескната форма застава пред зрителя дръзка и иронична. Общата палитра е в тонове и нюанси на сивото. Жълтото е само загатнато. В картината *Лунна светлина* като че ли времето е спряло, светът е изчезнал – останали са само трите предизвикателни и гротескни женски фигури в пространството. Има една особена и необичайна гледна точка - усуканост на пространството, като че ли зрителят е в конус и това, което се вижда на платното е в конусното сечение, а върхът на този конус – някъде в небето. Такъв ефект може да се наблюдава и в картината на Паскин *Пристанище в Хавана (Port à La Havane, 1916, частна колекция, Люксембург)*. Интересен ефект постига Паскин, когато обърне върха на конуса – да сочи хоризонта, например в картината му *Пейзаж с фигури и кабриолет*, известна също като *Сцена от юга (Paysage avec figures et cabriolet, 1915, Фондация Барнс)*.

Тази картина се различава много от картините му, рисувани през същия период, които като правило са с една женска фигура в цял ръст, заемаща цялото платно, с индиферентно изражение на лицето, подчертано от неутралния фон. Но начинът, по който са нарисувани женските фигури като стил и форми с пищността на плътта, стигаща до гротескност, е подобен на този от офортите *Сравнение (Comparaison, 1929)* и *Трите грации (Les trois graces, 1930)*, рисувани в същия период.

Може би вдъхновението на Паскин от лунната светлина трябва да потърсим в някои зрелищно-ефектни лунни явления като лунни затъмнения, перигейни пълни луни (както астрономите наричат това явление, но по-известно на широката публика като Суперлуна), както и явленията Сини Луни, наблюдавани в годината, когато е нарисувана картината – 1929 г., както и в предходната 1928 г. Таблица 1 представя информацията от Интернет сайта www.timeanddate.com за датата и вида на явлението.

Фигура 2: *Картината „Лунна светлина“ на Жюл Паскин.*

Таблица 1. Лунни явления през 1928 – 1929 г.

Дата	Явление ¹
03.06.1928	Пълно лунно затъмнение ²
31.08.1928	Синя Луна
27.11.1928	Пълно лунно затъмнение ³ , Суперлуна
26.12.1928	Суперлуна ⁴
23.05.1929	Лунно затъмнение от полусаянката ⁵
20.08.1929	Синя Луна
16/17.11.1929	Лунно затъмнение от полусаянката ⁶
17.12.1929	Суперлуна ⁷

Бележки към Таблица 1:

¹ При Суперлуна пълнолунието съвпада с положението на Луната близо до перигея ѝ, като разстоянието между центровете на Земята и Луната трябва да е по-малко от 360000 км.. Тогава пълната луна е по-голяма по размер (с 14%) и по-ярка (с 30%) в сравнение с пълната луна при апогея. Случва се 1-2 пъти годишно. Синя Луна се нарича всяко второ пълнолуние за календарния месец. Случва се поне веднъж на всеки две или три години.

² Не е било възможно да се наблюдава в Европа.

³ Наблюдавано в Париж като частично лунно затъмнение. Луната е била почти в перигея си – разстоянието между центъра на Земята и центъра на Луната в този момент е било 356675 км при минимална стойност 356375 км.

⁴ Разстоянието между центъра на Земята и центъра на Луната в този момент е било 357612 км.

⁵ Не е било възможно да се наблюдава в Европа.

⁶ Наблюдавано в Париж като частично лунно затъмнение.

⁷ Разстоянието между центъра на Земята и центъра на Луната в този момент е било 358432 км.

От Таблица 1 се вижда, че в един кратък период от един месец е имало затъмнение, което е наблюдавано в Париж като частично на 27.11.1928 г. едновременно със Суперлуна, последвано пак от Суперлуна на 26.12.1928 г. Тези явления са могли да впечатлят един художник като Паскин и да го предизвикат да нарисова картината *Лунна светлина* през следващата 1929 г.

Картината *Лунна светлина* на Жюл Паскин е добра илюстрация на казаното от Христос Зерефос, който изследва атмосферните явления, отразени в картините на различни художници - "Природата говори на сърцата и душите на великите художници".

4. ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ

Опитът да направим статистика за формата на линията при рисунките на Паскин, цветовете на палитрата му и количеството на светлината в известните географски места, които е посещавал, не успя. Разполагахме с 266 изображения на картини, акварели и рисунки на Паскин от веб-сайта Атенеум (The Athenaeum <http://www.the-athenaeum.org/>, статус април 2014 г.). От тези 266 картини за 50 няма дата, за 25 е даден само периодът (от 2, 3 или 5 години), т.е. за 28% - не се знае точната година. За картините и рисунките с дата е известна само годината, а за подобно изследване е важен и месецът.

Картините и рисунките на Паскин могат да се видят в Музей за модерно изкуство - Ню Йорк, Музей Метрополитен, Художествен институт – Чикаго, Музей за модерното изкуство – Париж, Музея в Гренобъл, Музея в Лион,

Музея за съвременно изкуство в Тел Авив, Национален музей Безалел в Йерусалим, в Копенхаген, в Галерия за чуждестранно изкуство в София, Барнс Фондация, частни колекционери. В България най-голямата сбирка с творби на Паскин е в Художествената галерия при международната фондация "Св.Св. Кирил и Методий" - 5 живописни платна, 37 графики и рисунки, от които 9 офорта от "Еротикон".

Това е Жул Паскин – човекът и художникът. Имал и талант, и слава, и признание. И свободата да върви срещу официалното, срещу рутинното. Оставил ни своето творчество.

JULES PASCIN – FROM VIDIN AND ZEMUN TO THE PRINCE OF MONTPARNASSE

In the fate of the artist Jules Pascin the Bulgarian and Serbian nationalities are crossed that to get to the Prince of Montparnasse and to the great heritage of paintings, watercolors, pastels, drawings, cartoons, as well as new artistic ideas and techniques. In this article we present Pascin's picture Clair de Lune and the artist's way to impress the spectators, including astronomers for whom the celestial bodies and their radiation, are the subjects of study.

Key words: Jules Pascin, Astronomy and Art